

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№6

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2025
IYUN

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX
COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr,
552 sahifa, iyun, 2025-yil.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi

- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Ways to Strengthen the Economy of Karakalpakstan	12
Isakov Janabay Yakypbayevich	
Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish xavf-xatarlarini iqtisodiy baholash.....	18
Raxmatova M.G., Saidjonova Z.B	
Strategy For Attracting Investments By Expanding the Participation of Joint-Stock Companies in the Securities Market	23
Aytmuratova Ulbike Jalgasovna, Kutlymurat Zhalgasovich Aytmuratov, Raushan Nurlybay qizi Umirzakova	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlari: mavjud holat va takomillashtirish yo'llari	29
D.E.Qarshiev	
Ta'lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o'smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O'zbekiston	35
Islomova Dilrabo Salomovna	
Oliy ta'lim muassasalarida xodimlarning mehnat samaradorligini oshirishda rahbarlarning roli	40
Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li, Yusupov Sherzodbek Baxtiyor o'gli, Xaitbayev Jasurbek Otaxanovich, Madraimov Xabibulla Madaminovich	
Обзор по теме Современные системы управлением возбуждение синхронных машин и перспективы их развития	47
Алиев Абдор Мураткулович	
The Mechanism for Applying Tax Benefits and Preferences in Tax Administration	52
Dilorom Mutalova	
Innovatsiyalarning ahamiyati va ularning iqtisodiy samaradorligining o'zbekiston qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlashdagi roli	57
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Solohiddinov Nuriddin Sirojiddin o'g'li	
Bino va inshootlarni zilzilabardoshligiga oid nazariyalar.....	62
Jalilov Ahmadbek Ikromjon o'g'li	
Soliq to'lovchilarning majburiyatlari bajarilishini konseptual asoslari va shartlari asoslari xususida	66
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
The Analysis of the Psychophysiological Condition of Children With Mental Disorders and the Creation of Comfort Through Designed Clothing	73
Asatilaeva Lola Muratjon qizi, Muminova Umida Tokhtasinovna	
Analysis Types of Waterproof Fabrics and Their Physical and Mechanical Properties	80
Pulatova Laziza Bakhodirovna, Kasimova Aziza Bakhodirovna	
Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatidan foydalanish darajasi va uni oshirish omillari	85
Umarkulov Kodirjon Maxamadaminovich, To'xtasinov Boburbek Yusufjon o'g'li	
Suv resurslarini boshqarishda zamonaviy texnologiyalar:qishloq xo'jaligi uchun iims modelini ishlab chiqish.....	89
Fazilat Egamberganova Shuhratovna	
Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish	93
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o'g'li	
Qurilish sanoati korxonalari boshqarishning iqtisodiy mexanizmlari	98
Yembergenova Aynur Aydosbaevna	
Mahalliy budjetlar ijrosi to'g'risidagi hisobotlar va ularning axborot imkoniyatlarini oshirish masalalari	104
Abdulaziz Norquchqorov Ziyadullayevich	
Sirdaryo viloyatida investitsion faollikni oshirishda davlat va xususiy sektor hamkorligi	110
Mamatqulova Muxlisa Komiljon qizi	

Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatidan foydalanish darajasi va uni oshirish omillari	115
Umarkulov, Kodirjon Maxamadaminovich, To'xtasinov Boburbek Yusufjon o'g'li	
Soliq to'lovchilarning majburiyatlari bajarilishini ta'minlashning gnoseologik asoslari xususida	118
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
Nodavlat oliy ta'lim tashkilotlari faoliyatini tashkil etishning tashkiliy-huquqiy jihatlari	125
Yaqubova Nodira Olim qizi	
O'zbekistonda to'qimachilik eko-mahsulotlari bozorining rivojlanish imkoniyatlari	130
Nosirova Charos	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishda zamonaviy sifat menejmenti tizimining o'rni	135
Asadullina Nailya Ramilevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
Axoli daromadlarining turmush farovonligiga ta'siri	142
Berdibekov A.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitda ta'lim xizmati sifatini oshirishni ekonometrik modellashtirish usullari	148
Axmedova Barno Abdiyevna	
Jahon mamlakatlarida chakana savdoni boshqarishning o'ziga xosligi va unda strategik menejment tizimi	151
Yaqubov Azizbek G'anibekovich	
Kichik tadbirkorlik faoliyatining rivojlanish tendensiyalari	156
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
Geologiya korxonalarining investitsion samaradorligini oshirish yo'llari	163
O'tamurodova Surayyo SHokirjon qizi	
Temir yo'l transportini rivojlantirishdagi xorij tajribasi	169
Nasrullayev Nurbek Baxtiyarovich	
Hududlar iqtisodiyoti agrar sektori investitsion faolligining ko'rsatkichlar tizimi va ularning xususiyatlari	174
S.J. Yangiboev	
Hududlarning soliq salohiyatini oshirishdagi mavjud muammolar va ularning yechimlari	181
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
Uzoq muddatli aktivlar auditining tashkiliy va uslubiy jihatlarini takomillashtirish	188
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Применение искусственного интеллекта в оценке кредитных рисков.....	195
Маликов Шохрух Шокирович, Неъматова Фарангиз Санжар кизи, Омонов Санжар Ғанишер ўғли, Гулмуродова Динора Акрам кизи, Камалов Шухрат Камалович	
Tashqi bozorlarda tovarlarning raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy marketingdan foydalanish ...	209
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
Tijorat banklari investitsiya faoliyatida yuzaga keluvchi risklar	215
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda xalqaro savdo shartnomalarining roli.....	219
Xodjayev Jamshid Abduxakimovich	
Servislashgan jamiyatda avtoservis xizmatlarining o'rni va ahamiyatini yoritishga qaratilgan ilmiy yondashuvlar	223
Shaymardanova Dildora Xaydarjon qizi	
Davlat budjetining ijtimoiy sohani rivojlantirishdagi o'rni	230
Qo'ziyev Shodiyor Qilichboy o'g'li	
Madaniy festivallar-turizmni rivojlantirish vositasi sifatida	234
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna	
Xizmatlar sohasida innovatsion strategiyani shakllantirishning o'ziga xos jihatlari	239
Jamshid Abduxaliqovich Xolboyev	

Innovatsion tadbirkorlikning milliy iqtisodiyotdagi o'rni	244
Fayziyev Shavkat Shaxobidinovich	
Managing Tourism in Fragile Ecosystems: A Case Study Approach	251
Dilmurod Nasimov, Shahrizoda Sirojiddinova	
Development of the Digital Financial Assets Market to Enhance Investment Activity	258
Shamshinur Yakubova	
Turizm sohasining investitsion jozibadorligi va uni oshirish yo'llari	263
Ayubov Ilyos Ilxomovich	
Qimmatli qog'ozlar bozorida risklarni boshqarish amaliyotini takomillashtirish	268
Otaxonov Saidaxror Ilhomjon o'g'li	
O'zbekiston hududlarining barqaror rivojlanishi: omillar va ko'rsatkichlar tahlili	274
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
Iqtisodchi va bugalterlarning jamiyatdagi o'rni va ahamiyati	282
Sohibova A'loxon Zafarjon qizi	
Kasbiy ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarni raqamli kompetensiyasini baholashning metodologik asoslari ..	286
Maxkamova Zuxra Tursunpulotovna	
Sug'urta faoliyati hisobining normativ-huquqiy asoslari	292
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	
Raqamli iqtisodiyot: qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini ixtisoslashtirish va joylashtirish	301
Bazarov Nazirjon Sobirovich, Mo'minov Baxodir Orifjonovich	
Sport maktablaridagi yoqari sinf o'quvchilarining chidamkorlikni rivojlantirishning ahamiyati	306
Qon'irbayev Dastan	
Международный опыт сельскохозяйственного налогообложения и возможности его применения в узбекистане	311
Салимов Шерзод Бахтиёрвич	
Cleaning of Salt Water Using Reverse Osmosis	316
Kungiratbay Sharipov, Nurmanov Ma'ruf	
Aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy instrumentlar auditi uchun tavakkalchilikka asoslangan baholash mezonlarini takomillashtirish	326
Nuraliyev Behzod Baxtiyor o'g'li	
Turizm investitsion salohiyatiga ta'sir kuchlari va ularga yechim	331
Ayubov Ilyos Ilxomovich	
Korxonalarda nomoddiy aktivlarni hisobga olishda shaffoflikni ta'minlash va xorij tajribalaridan foydalanish istiqbollari	335
Rizakulov Abdurauf Abdimutalibovich	
Strengthening the Tourism Industry Through Education and Training: A Review of Global and Regional Strategies	342
G'aforova Zarina Otabek qizi	
Raqamli iqtisodiyotda telekommunikatsiya infratuzilmasining rivojlanish omillari va iqtisodiy samaradorligi tahlili (o'zbekiston misolida)	348
Xazratov Abror Panjiyevich	
Smart tourism konsepsiyasining o'zbekistonda joriy etilishi: infratuzilma, xizmatlar va raqamli innovatsiyalar tahlili	352
Abriev Zoirjon	
The Development of Tourism Management as a Significant Part of Economy in Uzbekistan	358
To'xtarova Feruzahon Yuldashevna	
Biologik aktivlarni iqtisodiy tahlil qilish turlari: metodologiyasi va amaliy qo'llanilishi	362
Ziyayev Dilshodjon Salimjonovich	

Понятие и сущность денежного потока в системе финансового управления	366
Машарипова Шахло Адамбаевна	
Buxoro viloyat hududining urbanizatsiya konsepsiyasini ishlab chiqish	372
Akramov Doniyor Rustam o'g'li, Usmonov Muradxan Saidmaxmudovich	
Интегрированный механизм оценки финансового состояния предприятия	376
Tajibayeva Kizlargul Ajiniyazovna	
Ecosystem Services Under Ecological Stress: the Case of the Former Aral Sea	383
Umidjan R. Nazarkulov	
O'zbekistonda iqtisodiy ta'lim muammolarini virtual platformalar orqali bartaraf etish yo'llari	388
Jalolova Madina Shopo'lat qizi	
Temir yo'l transporti korxonalarida ishlab chiqarish salohiyatini rivojlantirish ("toshkent mexanika zavodi" aj misolida)	393
Xudoyorova Mehrangiz	
Развитие инклюзивного образования на основе социального маркетинга и цифровизации сферы ..	400
Адилова Зулфия Джавдатовна , Шоев Алим Халмуратович	
Qurilish jarayonlarini boshqarishning xorij tajribalari va ularning milliy investitsion-qurilish sohasiga transformatsiyasi	408
Abduvaliyev Bekzod Muxiddin o'g'li	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisbotni tayyorlashni takomillashtirish	414
Xayitboyev Muhammadiy Israfilovich , Abduraimova Maftunaxon Axmatovna, Ovlaev Suhrob Temur o'g'lim , Yo'ichiye Oybek Ulug'bek o'g'li	
Iqtisodiy-ekologik hududlarda pillachilik biznesining mazmuni va mohiyati	419
G'oziyeva Aziza Abdusalomovna	
Yashil moliyalashuv: bank faoliyatidagi huquqiy asoslar va amaliy yondashuvlar	427
Mirzaxmedova A. A.	
Tijorat banklarining yashil iqtisodiyotga o'tishdagi faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	432
Mirzaxmedova A. A.	
O'zbekistonda inson kapitali raqamli transformatsiya sharoitida: muammolar, imkoniyatlar va strategik yechimlar	437
Umarkulov, Kodirjon Maxamadaminovich, Abdunosirova Nilufar Ravshanbek qizi	
Tijorat banklari aktivlarining samaradorlik ko'rsatkichlari istiqbollari	442
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich	
Aholi turmush farovonligini oshirishning ilmiy-nazariy asoslari	447
Norqobilov Nusratilla Norsaitovich	
Progression of Small Business and Entrepreneurial Activity in Uzbekistan	450
Dauletbaeva Ulzada Bakhadirovna	
Raqamli moda dizayni va ishlab chiqarish usuli uchun clo3D ma'lumotlar bazasi	454
Temirova Gulnoz Ibodovna, Esanova Ma'rifat G'ayratovna	
Xususiy ta'lim muassasalarini boshqarishni takomillashtirishning amaliy jihatlari	459
Karimov Ulug'bek Usmonovich	
Global iqtisodiyotda bank tizimini raqamlashtirishning ahamiyati	465
Karimova Komila Daniyarovna, Sulxonberdiyeva Shodiya Shuxrat qizi	
Dasturiy vositalarning o'zaro muvofiqlikda ishlash metodlari va algoritmlari tahlili	470
Oybek Allamov, Boburbek Babajanov, Jahongir Bekturdiyev	
Mamlakatimizdagi tijorat banklari aktivlarini boshqarishning amaldagi holati tahlili	475
Baxriddinov Sharofiddin	
Surxondaryo viloyati hududlarida tadbirkorlik faoliyati va uning iqtisodiy rivojlanish dinamikasiga ta'siri	483
Normurodov Alibek Anvar o'g'li	

Методика выбора оптимальной стратегии обеспечения финансовой безопасности текстильных предприятий	489
Турсунов Бобир Ортикмирзаевич	
Kimyosanoat korxonalarida "tejamkor ishlab chiqarish" konsepsiyasini tadbiq etish samaradorligi tahlili	494
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Buxoro shahar hududining urbanizatsiya konsepsiyasini ishlab chiqish	499
Akramov Doniyor Rustam o'g'li, Usmonov Muradxan Saidmaxmudovich	
Aksiyadorlik jamiyatlari qarz kapitalini boshqarish siyosatining muvozanatlashgan moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga ta'siri	503
Kurbonov Xayrilla	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirish va xorijiy tajribalar	510
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
Buxoro shahri turar-joy hududlarini takomillashtirish	516
Odilov A.B	
Buxoro shahrining barqaror rivojlanishida shahar infratuzilmasini yaratish metodlari	522
Xasanov Feruz Anvarovich, Reyimbayev Shuxrat Sadullayevich	
Paxta chigitidan yog' olishda qovurish jarayonining bazi aspektlari	527
Artiqov A. , Fayziev E.U.	
Перспективы развития международного финансового центра в узбекистане	530
Нуритдинова Мафтуна Жахонгировна	
Strengthening the Tourism Industry Through Education and Training: a Review of Global and Regional Strategies	535
Zarina Gafarova	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari samaradorligini yaxshilash	541
ISMAILOV TIMUR KUATBAEVICH, SULTAMURATOV QALLIBEK, SAGINBAEV SULTANBEK TURDIBAY O'G'LI	
Ekologik mehmonxonalar xizmat korsatish faoliyati davomida atrof -muhitga ta'sirini organish.	545
Abidova Dilfuza Igamberdievna	

EKOLOGIK MEHMONXONALAR XIZMAT KORSATISH FAOLIYATI DAVOMIDA ATROF -MUHITGA TA'SIRINI ORGANISH.

Abidova Dilfuza Igamberdievna

TDIU "Turizm va mehmonhona biznesi"
kafedrası i.f.n., professor

<https://orcid.org/0000-0003-2332-3390>

Annotatsiya: XXI asrda butun dunyoda turizm va mehmondo'stlik sohasida "yashil texnologiyalar"ni keng qo'llash dolzarb vazifaga aylandi. "Yashil" qurilishning bosh maqsadi energiya va resurslar sarfini kamaytirishdan iborat. Shu bilan birga, mehmonxonalarining barcha jarayonlarida – muhandislik izlanishlari, loyiha ishlab chiqish, qurilish, ekspluatatsiya, katta ta'mir, qayta qurish va hatto demontaj qilishda mehmonlar uchun qulay muhit ta'minlash muhim hisoblanadi. Oxirgi vaqtlarda "yashil" texnologiyalarni qo'llash orqali samaradorlikni oshirishga yo'naltirilgan bir nechta loyihalar oz ishini boshlagan. Xalqaro Mehmonxonalar Atrof-Muhit Tashabbusi (IHEI) sohada ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni ta'minlash uchun dunyoning yetakchi mehmonxona kompaniyalarini birlashtiradi. Ushbu loyihaning asosiy maqsadi ekologik va ijtimoiy javobgarlikning biznes uchun ahamiyatini amalda ko'rsatishdir.

Kalit so'zlar: yashil texnologiyalar, mehmondo'stlik sohasi, atrof-muhitni himoya qilish, ijtimoiy javobgarlik, ekologik toza, qayta ishlash tizimlari, barqaror turizm

Abstract: In the 21st century, the widespread use of "green technologies" in the field of Tourism and hospitality around the world has become an urgent task. The main goal of "green" construction is to reduce energy and resource consumption. At the same time, it is important to provide a comfortable environment for guests in all the processes of hotels – engineering research, project development, construction, operation, major repair, reconstruction and even dismantling. In recent times, few projects have begun to work towards improving efficiency through the use of "green" technologies. The International Hotel Environment Initiative (IHEI) brings together the world's leading hotel companies to ensure environmental and social responsibility in the industry. The main purpose of this project is to show in practice the importance of environmental and social responsibility for business.

Keywords: green technology, hospitality industry, environmental protection, social responsibility, environmentally friendly, recycling systems, sustainable tourism

Аннотация: В XXI веке во всем мире стало актуальной задачей широкое применение "зеленых технологий" в сфере туризма и гостеприимства. Главная цель «зеленого» строительства – снизить потребление энергии и ресурсов. При этом важно обеспечить гостям комфортную атмосферу во всех процессах гостиницы – инженерных изысканиях, разработке проекта, строительстве, эксплуатации, капитальном ремонте, реконструкции и даже демонтаже. В последнее время несколько проектов, направленных на повышение эффективности за счет использования "зеленых" технологий, мало что начали делать. Международная гостиничная Экологическая Инициатива (Ihei) объединяет ведущие мировые гостиничные компании для обеспечения экологической и социальной ответственности в отрасли. Основная цель этого проекта – показать на практике важность экологической и социальной ответственности для бизнеса.

Ключевые слова: зеленые технологии, индустрия гостеприимства, защита окружающей среды, социальная ответственность, экологичность, системы переработки, Устойчивый туризм

KIRISH.

Ekologik barqarorlik, operatsion samaradorlik va mehmonlarning qoniqishi o'rtaqidagi muvozanatni ta'minlashga intilayotgan mehmonxonalar uchun texnologiya muhim rol o'ynaydi. Hammamizga ma'lum Energiya tejaydigan tizimlar, suvni tejaydigan texnologiyalar va chiqindilarni kamaytirish vositalarini birlashtirib, mehmonxonalar atrof-muhitga ta'sirini sezilarli darajada kamaytirishi va xarajatlarni tejashga erishishi mumkin. Ushbu innovatsiyalarga sarmoya kiritish endi imkoniyat emas-raqobatbardosh bo'lish, barqarorlik standartlariga javob berish va ekologik toza mehmonxona xizmatlarini qidirayotgan zamonaviy sayohatchilarni jalb

qilish zarurati oshadi. Barqaror mehmondo'stlikning kelajagi aqlli, toza va yashil korxonalarni yaratish uchun texnologiyadan foydalanishdir. O'zbekiston uchun amaliy va arzon yechimlardan boshlab barqaror texnologiyalarni joriy etish uning mehmonxona biznesiga ekologik turizm sohasida yetakchi bo'lish imkonini beradi. An'analar va innovatsiyalarni uyg'unlashtirgan holda, O'zbekiston mehmonxonalari o'zlarining madaniy jozibasini saqlab qolishlari va shu bilan birga yanada barqaror va barqaror kelajakka hissa qo'shishlari mumkin.

Mehmonxonalar kontekstida barqaror rivojlanishning asosiy tushunchalariga quyidagilarni misol qilishimiz mumkin. Barqarorlik tamoyillarini birlashtirgan zamonaviy mehmonxonalar shubhasiz afzalliklarga ega. Bu nafaqat resurslardan foydalanishni optimallashtirish orqali xarajatlarni kamaytirish, balki mehmonxona brendi imidjini yaxshilash, mehmonlarning sodiqligini oshirish va manfaatdor tomonlar, jumladan investorlar, turoperatorlar va tartibga soluvchilarning umidlarini qondirishdir. Obro'-e'tiborni kuchaytirish va brendni farqlash boshqa asosiy afzalliklardir, chunki barqarorlik tashabbuslari mehmonxonani korporativ javobgarlik bo'yicha etakchi sifatida ko'rsatishi va Evropa sayyohlik kompaniyalarini hamkorlikka jalb qilishi mumkin. Bundan tashqari, muvofiqlik va risklarni boshqarish yaxshilanadi, bu esa sud jarimalari ehtimolini kamaytiradi va mehmonxonaning kelajakdagi muqarrar tartibga soluvchi ekologik o'zgarishlarga chidamliligini oshiradi. Ushbu imtiyozlarning barchasi to'rtta asosiy sohani qamrab olgan barqaror biznesning asosiy tamoyillarini amalga oshirishni anglatadi:

Atrof-muhit. Hozirda asosiy ekologik mezonlar resurslarni mas'uliyatli iste'mol qilish, chiqindilarni kamaytirish, barqaror xaridlar va atrof-muhit ifloslanishini kamaytirishdir. Ularni amalga oshirib, joylashtirish vositalari O'zbekistonning tabiiy jozibadorligini saqlab qolishga va ekologik izlarini kamaytirishga hissa qo'shmoqda. Odamlar va iqtisodiyot. Ijtimoiy-iqtisodiy sohaga yo'naltirilgan mezonlar mahalliy iqtisodiyotning gullab-yashnashi, mehmonlarning farovonligi va xodimlar uchun qulay ish muhitini birinchi o'ringa qo'yadi. Ushbu tamoyillarni qabul qilish turar-joy binolari mahalliy hamjamiyat hayotiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini va sayyohlar va ishchilar uchun qulay va inklyuziv muhitni yaratishini ta'minlaydi. Mehmonxonalar faoliyat ko'rsatadigan hududlarning madaniy va tarixiy merosini saqlash barqaror rivojlanishning muhim qismidir. Haqiqiy madaniy amaliyotlarni qo'llab-quvvatlash, mahalliy urf-odatlarini hurmat qilish va mintaqaning o'ziga xos xususiyatlarini himoya qilish mehmonlar uchun chuqurroq tajriba yaratishga va mintaqaviy o'ziga xoslikni mustahkamlashga yordam beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sotsiologiya fanlari nomzodi E.V.Pecheritsaning fikricha, "ekologik toza mehmonxona - bu mulkda ham, xonalarda ham atrof-muhitga ta'sirini kamaytirish uchun katta kuch sarflaydigan mehmonxona". Ushbu mehmonxonalar ko'pincha eko mehmonxonalar yoki yashil mehmonxonalar deb ataladi. Shuningdek, u shunday deb hisoblaydi: "ekologik innovatsiyalar-bu yangi mahsulotlar, texnologiyalar va ishlab chiqarishni tashkil etish usullari va yangi yoki o'zgartirilgan jarayonlar, usullar, tizimlardan tashkil topgan ijtimoiy dasturlar bo'lib, ular yordamida turli sohalar va faoliyat sohalarida atrof-muhit yaxshilanadi, atrof-muhit xavflari, ifloslanish yoki boshqa salbiy ekologik oqibatlar kamayadi" deb o'z fikrini bildirgan.¹ "Ekologik yangiliklarga resurslarni tejaydigan texnologiyalarni ishlab chiqish va qo'llash, ekologik toza mahsulotlarni yaratish, ishlab chiqarishni tashkil etishning yangi usullarini joriy etish, masalan, atrof-muhitni boshqarish, ekologik marketing va boshqalar kiradi va tabiatdan foydalanishda innovatsiyalarni qo'llash natijasi iqtisodiy, ekologik, ijtimoiy va boshqa ta'sirlardir. Ushbu ta'rif haqiqatdir, chunki ekologik innovatsiyalarning ijobiy ta'siri inson hayotining barcha sohalarida ijobiy tarzda namoyon bo'ladi"- deb o'z qarashlarini talqin qiladi N.Yashalova² Ekologik innovatsiyalar g'oyasi nisbatan yaqinda paydo bo'ldi. Eko-innovatsiyalar haqida birinchi ma'lumotni Klod Fussler va Piter Jeymsning kitobida topish mumkin. Ularning "Driving Eco-Innovation: A Breakthrough Discipline for Innovation and Sustainability" kitobi 1996 yilda nashr etilgan. Mualliflar eko-innovatsiyalarni "mijozlar va biznes uchun qiymat beradigan, ammo atrof-muhitga ta'sirini sezilarli darajada kamaytiradigan yangi mahsulotlar va jarayonlar" -deb ta'riflaydilar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mehmonxonada barqaror amaliyotni samarali boshqarish huquqiy qoidalar va standartlarga javob beradigan strategiyani ishlab chiqishdan boshlanadi. Bunga marketing, xodimlarni o'qitish, mehmonlarning xabardorligini oshirish va qulay muhit yaratish kiradi. Tizimli yondashuv mehmonxonalarga zamonaviylik muammolariga muvaffaqiyatli moslashish va barqarorlikni o'z faoliyatining barcha jabhalariga integratsiya qilish imkonini

1 .Е.В.Печерица. Российский опыт применения экологических инноваций в средствах размещения (на примере Северо-Западного федерального округа). 42 (231) – 2013 39 Стратегия развития экономики

2 .Н.Н.Яшалова, канд. экон. наук, доцент, 1 г. Череповец Экологические инновации как приоритетное направление «зеленой» экономики. Вестник УрФУ. Серия экономика и управление. № 5/2012

beradi. Energiyani tejash-bu turar joyning ekologik xavfsizligini baholashda asosiy mezonlardan biridir. Energiya iste'moli operatsion xarajatlarning 5 dan 8 foizigacha (ba'zi hollarda 20 foizgacha bo'lishi mumkin) va CO₂ chiqindilarining 60 foizi uchun javobgardir. Texnologiyalar, binolarni loyihalash va muayyan operatsion amaliyotlar orqali energiya sarfini optimallashtirish orqali mehmonxonalar kommunal xizmatlar xarajatlarini kamaytirishi, uglerod izini kamaytirishi va yanada barqaror biznes modelini yaratishi mumkin.

Mehmonxonada energiya iste'mol qiladigan asosiy tadbirlar:

1. HVAC (~45%). HVAC tizimlari mehmonxonalarning eng yirik energiya iste'molchilari bo'lib, ko'pincha umumiy energiya iste'molining 50 foizini tashkil qiladi. Ushbu tizimlarni aqlli texnologiyalar bilan optimallashtirish mehmonlar uchun qulaylikni saqlab, energiyani sezilarli darajada tejashga olib kelishi mumkin.

2. Yoritish (~18%). Yoritish mehmonxonadagi barcha energiya xarajatlarining taxminan 20% ni tashkil qiladi. Shu bilan birga, LED yoritgichiga o'tish energiya sarfini 75% gacha kamaytiradi va uzoq umr ko'rish tufayli texnik xizmat ko'rsatish xarajatlarini sezilarli darajada kamaytiradi (akkor chiroqlarga qaraganda 25 baravar ko'proq xizmat qiladi).

3. Issiq suv ishlab chiqarish (~14%). Tegishli haroratni saqlab turish va isitish uskunalarining to'g'ri ishlashi va boshqarilishini ta'minlash orqali suvni isitish xarajatlarini kamaytirish mumkin. Darhaqiqat, ba'zi oddiy energiya tejash choralari qo'llash orqali isitish xarajatlarining 20 foizigacha tejash mumkin.

4. Oshxona operatsiyalari (~13%), Kir yuvish (~4 %), Boshqalar (masalan, ofis jihozlari, televizorlar va boshqalar) (~6%)

Energiya sarfini kamaytirishning uchta asosiy bosqichi: energiya sarfini tahlil qilish, energiya tejaydigan amaliyotlar va aqlli texnologiyalarni joriy etish va mehmonlar va xodimlarni jalb qilish. Energiya tahlili mehmonxonada yoqilg'i va energiyadan foydalanadigan barcha tizimlarni batafsil o'rganishdir. Ushbu jarayon energiya sarfi bilan bog'liq ma'lumotlarni sinchkovlik bilan to'plashdan boshlanadi va uskunaning holati va ishlashini baholash, boshqarish usullari va kommunal to'lovlarni tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Asosiy maqsad energiya resurslarini boshqarishga tizimli yondashuvni ta'minlashdir, bu muntazam monitoring va ma'lumotlarni yig'masdan mumkin emas. Birinchi qadam energiya sarfini hisobga olishni tashkil etish, ya'ni ma'lum bir davr uchun elektr energiyasi va boshqa resurslarni iste'mol qilish to'g'risidagi ma'lumotlarni to'plashdir.

Har bir energiya turining (masalan, elektr energiyasi, gaz) umumiy xarajatlari va iste'mol hajmini oylar bo'yicha qayd etadigan jadvaldan foydalanish energiya samaradorligi ko'rsatkichini hisoblash imkonini beradi. Energiya samaradorligi indeksi odatda mehmonxona yukini hisobga olgan holda energiya iste'molining xona maydoniga (kVt/soat/m²) yoki mehmonlar soniga (kVt/soat/mehmon /kecha) nisbati sifatida aniqlanadi. Energiya iste'molining to'liq rasmini tuzgandan so'ng, siz uning darajasini pasaytirish maqsadlarini aniqlashingiz va ularga erishish vaqtini belgilashingiz mumkin. Doimiy monitoring va asosiy ko'rsatkichlarni o'lchash amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar samaradorligini baholashga yordam beradi. Haqiqiy va erishish mumkin bo'lgan maqsadlar xodimlarni, rahbariyatni va mehmonlarni energiya samaradorligini oshirishda faol ishtirok etishga undaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Maqsadlarni har tomonlama tahlil qilish va o'rnatishdan so'ng, tegishli energiya tejaydigan amaliyotlar va aqlli texnologiyalarni tanlash kerak. Tadqiqotlarga ko'ra, rasmiy energiya tejash dasturiga ega bo'lmagan mehmonxonalar ham oddiy va arzon energiya tejaydigan yechimlarni qo'llash orqali iste'molni 10-25% ga kamaytirishi mumkin. Biroq, ushbu operatsiyalarning barchasini amalga oshirish mehmonxona xodimlari va mehmonlarini jalb qilmasdan etarli samaradorlikka ega bo'lmaydi. Energiya samaradorligiga sodiqlik eng yuqori darajadan kelib chiqishi va aniq ish ta'riflari va umumiy energiya tejash siyosati bilan qo'llab-quvvatlashi kerak.

Energiya sarfini kamaytirish bo'yicha amaliyotlar. Texnologiya va foydalanish usullari. -Issiqlik yo'qotilishi va energiya tejash potentsialini aniqlash uchun binolarni energiya auditini o'tkazish. Dasturlashtiriladigan termostatlardan foydalanib, iqlim uskunalarini jadvalini tuzish va ish vaqtidan keyin uni o'chirib qo'yish. Termostatlardan joylashgan joylarga qoralama, quyosh nuri yoki radiatorlar yoki kaminlar kabi ichki issiqlik manbalari ta'sir qilmaydigan ishonch hosil qiling.

№	Bolimlar va Xonalar	harorat
1	Mehmon xonalari	19-21°C
2	Mehmon hammomlari	26-27°C
3	yolaklar	19-21°C

4	Oshxonalar	16-18°C
5	Restoranlar va oshxonalar	22-24°C
6	Barlar, dam olish joylari	20-22°C

1- rasm: Bolimlar va xonalarda tavsiya etilgan harorat⁴

-qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish imkoniyatlarini qidirish (quyosh panellari, shamol generatorlari va boshqalar), -issiq suvni haddan tashqari qizdirish isrofgarchilikdir va xodimlar yoki mehmonlarning kuyishiga olib kelishi mumkin. Saqlangan issiq suvning optimal harorati 60°Cni tashkil qiladi, bu Legionella bakteriyalarini o'ldirish uchun etarli.

-yoritish moslamalaridagi barcha lampalarni energiya tejaydigan LED lampalar bilan almashtiring.

-hojatxonalarda, zinapoyalarda va texnik joylarda harakat va yorug'lik sensorlarini o'rnatish. Tashqi yoritish minimallashtiriladi va / yoki avtomatik o'chirish sensorlari bilan jihozlangan bolishi maqsadga muvofiq.

-yoritishni boshqarish elementlari aniq etiketlanganligiga ishonch hosil qiling, ayniqsa ular birlashtirilgan bo'lsa.

-umumiy joylarda tabiiy yorug'lik va shamollatishdan maksimal darajada foydalanish.

-shamollatish, konditsioner va isitish tizimlariga mavsumoldi va davriy texnik xizmat ko'rsatish.

-lampalar va soyalarni, shuningdek, elektr choynaklarni muntazam ravishda changdan tozalash.

-qora pardalar isitish uskunalariga kirishni to'sib qo'ymasligiga ishonch hosil qilish.

-yozma protsedurani yarating va xodimlarga haddan tashqari qizib ketgan xonalar, yomon yopilgan eshiklar va derazalar, asossiz ravishda yoqilgan chiroqlar yoki jihozlar haqida xabar berishni buyuring. Front ofis.

-kompyuterlar, printerlar, kofe mashinalari va boshqa jihozlar uchun avtomatik "uyqu rejimiga" o'tishni faollashtiriladi, shuningdek foydalanilmaganda (tanaffuslar yoki uchrashuvlar paytida) monitorlarni o'chirish siyosatini amalga oshirish.

-ish kunining oxirida chiroqlar va jihozlarni o'chirish siyosatini amalga oshirish, uni eslatmalar va stikerlar bilan to'ldiring, ularni kalitlarga yaqin joylashtiring.

-ofis jihozlarini sotib olayotganda, eng yuqori energiya samaradorligi sinfiga ega modellarni tanlash.

-issiqlik yo'qotilishini kamaytirish uchun asosiy kirish eshigini yopiq holda saqlash; tabiiy yorug'lik va shamollatishdan maksimal darajada foydalanish; oshxona: To'g'ri o'lchamdagi kostryulkalar va qozonlarda pishirish (pechka va olovga nisbatan); ovqat pishirish paytida issiqlik yo'qotilishining oldini olish uchun kostryulkalar va idishlarni yopish.

-eshiklarni tez-tez ochmaslik uchun sovutish moslamasida tarkib ro'yxatini yaratish muhim. -Belgilangan sovutish haroratini 1°C ga oshirilganda, sovutish uskunasi quvvat sarfini 2-4% ga kamaytirish mumkin. Ishlab chiqaruvchi tomonidan tavsiya etilgan ish harorati o'rnatilganligiga ishonch hosil qilish. -muzdan tushirish tartib qoidalariga rioya qiling-kamida ikki oyda bir marta yoki ishlab chiqaruvchining tavsiyalariga muvofiq.

-Pechning eshiklaridagi muhrlar va qistirmalar mahkam o'nashishi va minimal issiqlik yo'qotilishini ta'minlash uchun har hafta tekshirilishi kerak; -idish yuvish mashinasini faqat to'liq yuklanganda ishga tushiring. Mehmon xonalari: -yangi sotib olingan minibarlar kuniga 1 kVt/soatdan ortiq energiya iste'mol qilmasligi kerak.

-xonalarda avtomatik karta kalitlari bo'lmasa, mehmonlar uchun eslatma stikerlarini taqdim eting.

-eslatma kartalarini tayyorlash. konditsioner yoqilganda derazalarni yopish.

Suv resurslarini boshqarish. Suv iste'moli darajasi turar joy binolari uchun barqaror rivojlanishning asosiy mezonlaridan biri bo'lib, ekologik javobgarlikni ham, foydalanish samaradorligini ham hisobga oladi. Bizning sayyoramizda toza suvning taxminan 1%-daryolar, ko'llar, atmosfera va er osti suvlarida joylashgan. Biroq, dunyo aholisining o'sishi va aholi jon boshiga suv iste'mol qilish natijasida talabning tez o'sishi bilan bu bir foiz xavf ostida. Muammo iqlim o'zgarishi bilan yanada kuchaymoqda, chunki bizning ob-havo sharoitimiz kamroq bashorat qilinadigan va aniqroq bo'ldi. Mehmonxonalar, o'z tabiatiga ko'ra, juda ko'p suv resurslarini iste'mol qiladilar mehmonxonalarda kommunal xizmatlar xarajatlarining o'rtacha 10% suvga to'g'ri keladi. Biroq, barqaror amaliyotlarni amalga oshirishda umumiy iste'mol 15% ga kamayishi mumkin.

№	Mehmonxonadagi oxirgi suv iste'moli:	suv iste'moli
1	Mehmon xonalari	(~30-35%)
2	Oshxona/idishlarni yuvish	(~13-22%)
3	Jamoat hojatxonalari	(~5-20%)
4	Kir yuvish	(~5-17%)
5	HVAC	(~3-16%)

4 Helvetas в рамках проекта «Vocational Education on a Moving Ground»

6	Hovuz	(~2-5%)
7	Hududni sug'orish	(~1-4%)

2- rasm: Suv iste'molini kamaytirishning birinchi bosqichi⁵

Suv iste'molini kamaytirishning birinchi bosqichi ob'ektda batafsil suv auditini o'tkazishdir. Ushbu jarayon hisoblagich ko'rsatkichlarini muntazam ravishda kuzatib borish va kommunal to'lovlarni tahlil qilishni o'z ichiga oladi, bu esa suvdan foydalanishning hozirgi darajasini aniqlashga imkon beradi. Asosiy iste'molning to'liq rasmini yaratish optimallashtirishning asosiy nuqtalarini aniqlashga yordam beradi. Samarali tahlil qilish uchun suvning umumiy iste'molini qayd etish va undan foydalanish ko'rsatkichini kechasi bitta mehmonga hisoblash tavsiya etiladi. Ushbu asosiy ko'rsatkichlar suv resurslaridan qanchalik oqilona foydalanishni yaxshiroq tushunishga imkon beradi va suv sarfini kamaytirish maqsadlarini belgilash uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Bunday maqsadlarga xodimlar, rahbariyat va mehmonlarni jarayonda ishtirok etishga undash uchun erishish mumkin bo'lishi kerak. Suvni barqaror boshqarish jamoaviy ishni talab qiladi, bu erda barcha tomonlar ishtirok etadi va birgalikda harakat qiladi. Biroq, xodimlar yoki mehmonlar kranlarni ochiq qoldirsa, hech qanday texnologik yyechim natija bermaydi. Dasturning muvaffaqiyati uchun barcha xodimlar uning maqsadlari va uni amalga oshirishdagi roli to'g'risida xabardor bo'lishlari muhimdir. Xabardorlikni oshirish va suvdan foydalanishni kamaytirish bo'yicha amaliy choralarni o'rganish suvdan barqaror foydalanish yo'lidagi asosiy qadamlardir. Suv iste'molini kamaytirish bo'yicha ko'rsatmalar. Texnologiya va foydalanish usullari:

- sanitariya - tesisat tizimlarida oqishning oldini olish-hojatxona idishining kichik oqishi (masalan, daqiqada 0,25 l/min yoki kichik kofe stakan) ahamiyatsiz bo'lib tuyulishi mumkin va uzoq vaqt davomida e'tiborga olinmaydi, ammo butun kun davomida taxminan 360 litr suv yo'qoladi, bu esa moliyaviy xarajatlarga olib keladi.

- suvni tejaydigan kranlarni maksimal suv sarfi daqiqada 8 litr bo'lgan kranlarga, shuningdek aerator nozul-lariga o'rnatish. Dush boshlari daqiqada 9 litrdan oshmasligi kerak; -Ikki marta yuvish tizimiga ega hojatxo-nalarni o'rnatish - yarim drenaj uchun 3 litrdan ko'p bo'lmagan va to'liq yuvish uchun 6 litrdan ko'p bo'lmagan.

- Bino hajmini sozlash moslamalari turli shakllarda bo'lishi mumkin: g'isht, suv bilan to'ldirilgan plastik idish-lar yoki toshlar. Yuvish uchun sarflanadigan suv miqdorini kamaytirish uchun ular idishga joylashtiriladi. Biroq, ular drenaj mexanizmiga yoki suv oqimiga xalaqit bermasligiga ishonch hosil qilish muhimdir.

- spa va basseynlar kabi jamoat joylarida dushlarni suv oqimini ma'lum muddatga cheklaydigan tugma-lar bilan jihozlash. -issiqlik yo'qotilishi va suvning bug'lanishiga yo'l qo'ymaslik uchun hovuzlarni chodir bilan yopish.

- korxona hududida oqava suvlarni tozalash va qayta ishlatish. Kir yuvish va tozalash. odatiy bo'lib, choyshab va sochiqni almashtirish dasturini har 3 kunda bir martadan ko'p bo'lmagan (yoki mehmonning ilti-mosiga binoan) amalga oshiring, shu bilan birga xonalarni tegishli aniq ma'lumot plitalari bilan jihozlang va xodimlar uchun treninglar o'tkazilishi. -kir yuvish mashinalari va idishlarni yuvish mashinalarini faqat to'liq yuk bilan ishlatish.

- Yashil maydonlar. -Iloji bo'lsa, mahalliy iqlim va tuproq sharoitlariga eng mos keladigan mahalliy o'simlik turlarini eking. Bunday o'simliklar kamroq suv, pestitsidlar va parvarish qilishni talab qiladi.

- O'simliklarni sug'orish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan yomg'ir suvini yig'ish va saqlash uchun tank yoki er osti idishini jihozlang.

- O'simliklarni sug'orish uchun shlanglardan foydalanmang va iloji bo'lsa, maysazorlarda purkagichlar-dan foydalanmang. Yaxshi ishlab chiqilgan va boshqariladigan tomchilatib sug'orish tizimi suvni kerakli joyga muntazam ravishda etkazib beradi.

Xulosa va takliflar Ekologik maqsadlar tashkilotning maqsadlari (yoki iqtisodiy va boshqa faoliyatning maqsadlari) bilan chambarchas bog'liq, 1 - bobda bu masalaga qisman to'xtalib o'tilgan, xususan, iqtisodiy usullarning evolyutsiyasi davrida iqtisodiy faoliyatning maqsadlari biznesga har qanday muammolar yoki xav-flar paydo bo'lganda o'zgarganligi ko'rsatilgan. So'nggi 3-4 yil ichida biznes yangi muammoga duch keldi – tashkilotlar o'zlarining maqsadlarida aks ettirilgan ijtimoiy va ekologik sohalarda mas'uliyatni o'z zimmlariga olishlari kerak. Atrof-muhit sohasidagi maqsadlar (ekologik, resurslarni tejash maqsadlari, ekologik xavfsizlikni ta'minlash sohasidagi maqsadlar va boshqalar), ular tabiiy muhitni saqlashga qiziquvchi yetakchi tashkilot-lar tomonidan qabul qilinadi. Tijorat maqsadlarini birlamchi deb hisoblash mumkin (qoida tariqasida, biznes aynan ularni amalga oshirish uchun yaratilgan). Ijtimoiy va ekologik maqsadlar qisman tijorat maqsadlariga zid keladi, chunki ular ishlab chiqarish xarajatlarini sezilarli darajada oshiradi. Shu sababli uzoq vaqt davomida faoliyat-ni salbiy tashqi ta'siriga qaramay, foyda olish asosiy biznes motivatsiyasi bo'lgan.

Faqat so'nggi o'n yilliklarda tashkilotlar faoliyatida ijtimoiy va ekologik munosabat shakllana boshladi, ammo, qoida tariqasida, bu o'z maqsadi sifatida emas, balki tashkilotlarning biznesni ko'payishi munosabati

5 Helvetas в рамках проекта "Vocational Education on a Moving Ground"

bilan muammolarni tan olish va hal qilishga tayyorligini namoyish etish uchun talablar (ya'ni tashqi manfaatlar uchun). Boshqa tomondan, vakolatli ijtimoiy va (yoki) ekologik menejment faoliyatni optimallashtirishga (ichki foydalarni amalga oshirishga) imkon beradi va shu bilan tashkilotlar tomonidan belgilangan tijorat maqsadlariga erishishga yordam beradi. Shunday qilib, tashkilotlarning atrof-muhitni muhofaza qilish faoliyati va ekologik menejmentning asosiy maqsadi tijorat muvaffaqiyatlarini, uzoq muddatli istiqbolda kompaniyaning raqobatbardoshligini ta'minlash uchun ko'rib chiqilishi mumkin. Ekologik maqsadlar va ekologik menejment maqsadlari tashkilotning atrof-muhitga salbiy ta'sirini kamaytirish va korxonaning atrof-muhit bilan o'zaro ta'sirini so'zning keng ma'nosida optimallashtirish bilan bog'liq. Ularni tushunish uchun, avvalambor, tashkilotlar va atrof-muhitning o'zaro ta'sirini optimallashtirish uchun qanday imkoniyatlar mavjudligini bilish muhimdir.

Fodalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. D.I.Abidova. "O'zbekistonda ekologik mehmonxonalar faoliyatini yuritish metodologiyasini takomillashtirish". Monografiya-T.: "Ilm-fan va Innovatsiya" 2023yil, 100 bet
2. D.I.Abidova, A.A. Abdullaxo'jayev. Environmental Certification as a Way to Increase the Competitiveness of Hotels. American Journal of Education and Evaluation Studies, Vol.2, No.1 (Jan, 2025), E-ISSN: 2997-9439 American Journal of Education and Evaluation Studies <https://semantjournals.org/index.php/AJEES>
3. Бокарева А.Р., Давыдова М.А. Тенденции перехода гостиничных предприятий на экологические и ресурсосберегающие источники. Магистранты Высшей школы туризма и гостеприимства. ФГБОУ ВО «Российский государственный университет туризма и сервиса» г. Москва, Российская Федерация. 2020 г. журнал Вестник ассоциации вузов туризма и сервиса. Экономика и бизнес
4. О.Х.Хамидов "O'zbekistonda ekologik turizmni rivojlantirishni boshqarish mexanizmini takomillashtirish." (Doctor of science) dissertatsiyasi avtoreferati. T, 2017 y
5. Emerson Javier Jácome-Mogro, Pablo Morales, Cristian Jiménez-Jácome, D.I.Abidova. Development of Neutrosophic Cognitive Maps (NCM) for the Evaluation and Ranking of the Main Causes of the Appearance of Fruit Fly Pests. International Journal of Neutrosophic Sciences (IJNS) Vol. 25, No. 01, PP. 485-494, 2025 (Scopus bazasi)
6. М.Т.Алиева, Д.И.Абидова. Управление окружающей средой в туризме (учебник). Т. Инновационный ривожланиш нашриёт- манбаа уйи, 2022 й. 304 бет
7. Д.Абидова, А.Абдуллаходжаев и др. Региональный туризм в Самарканде, анализ проведенных экскурсий и его перспективы развития Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. 2025-yil. 2025-yil, yanvar. № 1-son.
8. [www/cont.org](http://www.cont.org)
9. www.interunion.ru
10. <https://www.evko.org/kursovye-raboty/issledovanie-opyita-primeneniya-ekologicheskikh-innovatsij-na-primere-gostinichnogo-predpriyatiya>
11. <https://uz.traasgpu.com/2018-yilgi-eng-yaxshi-ekologik-sayyohlik-mehmonxonalari/>

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100